CATALÀ

QUADERNS INFORMATIUS

Basílica Sagrada Família

5

Basílica Sagrada Família

La cripta, la façana de l'absis i la capella de l'Assumpta

Gràcies a Gaudí, l'arquitectura neo-gòtica del projecte inicial de la Sagrada Família ha esdevingut una arquitectura moderna, admirada arreu del món.

La clau que tanca la volta central de la cripta, que representa l'Anunciació, destaca per la seva bellesa i el seu simbolisme.

La cripta

Encara que quan Gaudí es va incorporar a la Sagrada Família la cripta ja s'havia començat a construir, ell va poder-hi aportar solucions que posen de manifest el seu caràcter innovador.

Vista de conjunt de la cripta, després de l'última restauració.

Seguint la tradició, l'arquitecte Francisco de Paula del Villar va incloure en el seu projecte de temple una cripta de planta semicircular que va situar sota l'absis. Va ser la part del temple que es va construir primer, el 1882, i es va fer a 10 metres sota el nivell del terra.
Quan Gaudí va assumir la direcció de l'obra, va respectar aquest projecte, i va mantenir l'estil neogòtic amb què l'havia concebut Del Villar, per bé que hi va fer algunes modificacions que no en van variar l'estructura. Tot i això, va alterar les fórmules pròpies del gòtic i va substituir les escales que havien de comunicar la planta del temple amb la cripta, per situar, a banda i banda de la base del semicercle, dues escales de cargol que donen accés a la cripta i connecten els diferents triforis i voltes de la Basílica. A la base d'aquestes escales, Gaudí hi va disposar sengles sagristies per als oficis religiosos de la cripta. Altres canvis importants que va fer Gaudí van ser buidar el terreny del voltant del mur exterior de la cripta per evitar les humitats i permetre l'entrada a l'interior de la claror procedent de l'exterior i del temple. Això ho va aconseguir primerament gràcies als finestrals amb vitralls de les capelles que donen al fossat i després aixecant la volta que cobreix la cripta i situant en aquest espai unes finestres a través de les quals entra la llum.

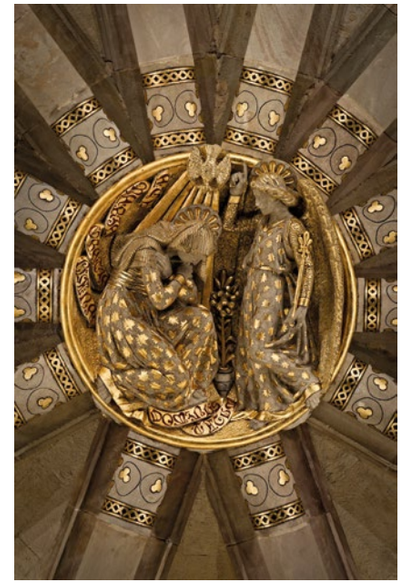

Clau de la volta central de la cripta, amb el relleu de l'Anunciació.

Elements ornamentals i simbòlics
La resta d'intervencions de Gaudí es van centrar en els elements ornamentals i simbòlics. Així, va decorar els capitells de les columnes amb motius naturalistes i, les diferents claus de volta de les capelles de la cripta, amb relleus al·lusius als sants que s'hi representen. Especial menció mereix la clau que tanca la volta central del recinte, on va situar un relleu policromat de l'escultor Joan Flotats, que destaca per la seva bellesa i el seu simbolisme, i que representa l'Anunciació. De la cripta també crida l'atenció el mosaic romà que pavimenta el terra amb pàmpols i raïms com a símbol de l'eucaristia i ocells que mengen els grans de raïm.

A la cripta excel·leixen diferents peces de mobiliari litúrgic que Gaudí va dissenyar expressament per al temple.

Elements que excel·leixen a la cripta són les diferents peces de mobiliari litúrgic que Gaudí va dissenyar i que actualment es conserven tant a la cripta com al Camí de la litúrgia, situat al claustre de la Mare de Déu dels Dolors i a la planta baixa de l'edifici de la sagristia de ponent. Són peces fetes amb fusta i ferro forjat, entre altres metalls. D'especial interès són les cadires presbiterals, els bancs, el faristol de l'Evangeli, el tenebrari, el suport del ciri pasqual, els confessionaris, dos armaris per a la sagristia i diverses creus i canelobres.

Finalització de la cripta
La cripta es va acabar de construir el 1889, per bé que el 1885, un cop finalitzada la construcció de la capella de Sant Josep, ja s'hi va començar a celebrar l'eucaristia.

Faristol de l'Evangeli dissenyat per Gaudí.

Retaule de la Sagrada Família, que presideix l'altar de la cripta.

Capelles de la cripta

La configuració dels espais de la cripta, tal com la va preveure Gaudí, és la següent. A la part recta de la planta semicircular de 30 × 40 metres hi ha cinc capelles. A la central se situa l'altar, on hi ha una representació de la Sagrada Família, un retaule que l'escultor Josep Llimona va fer per a l'oratori de la Casa Batlló, el marc del qual va ser dissenyat per Gaudí. En el retaule hi ha també el Sant Crist que va fer l'escultor Mani seguint les instruccions de Gaudí. A una banda de l'altar hi ha la capella dedicada al Santíssim Sagrament, al costat de la qual hi ha la capella de la Mare de Déu del Carme, on està enterrat Gaudí, que era devot seu. I, a l'altra banda, hi ha la capella de la Mare de Déu de Montserrat i la del Sant Crist, en la qual hi ha la tomba de Josep M. Bocabella.
Les set capelles que Gaudí va distribuir a la part semicircular de la cripta estan dedicades a familiars de Jesús. La capella central queda situada just davant l'altar i està dedicada a Sant Josep. Mirant aquesta, a la dreta trobem les capelles consagrades a la Immaculada Concepció, a Sant Joaquim i a Santa Elisabet i Sant Zacaries, mentre que a l'esquerra trobem les capelles del Sagrat Cor, de Santa Anna i de Sant Joan Baptista i Sant Joan Evangelista. Davant les capelles absidals hi ha un ampli deambulatori, i en el gran espai central que queda entre l'altar i el deambulatori se situen els bancs per als feligresos.

Planta de la cripta

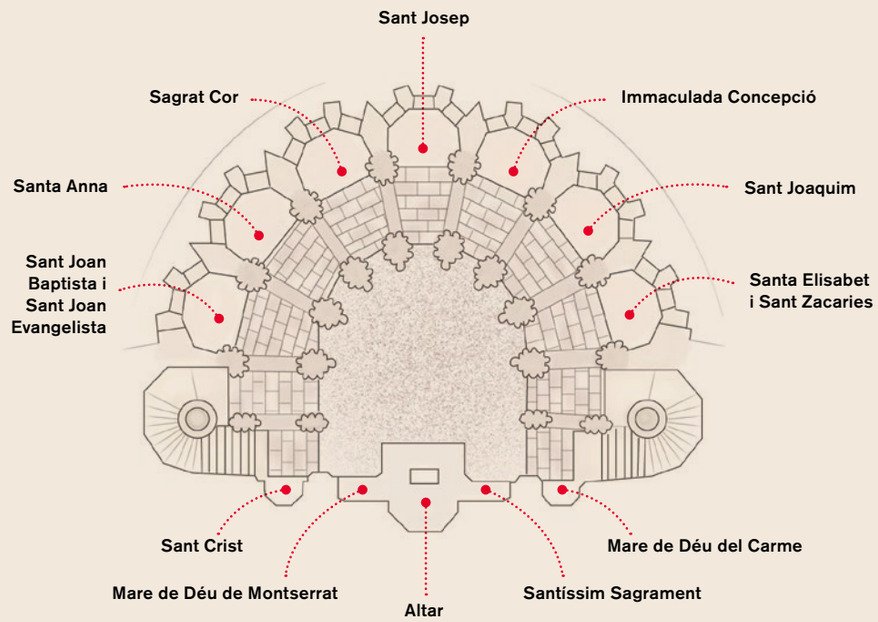

Connexió simbòlica

Un aspecte important de l'aportació de Gaudí al temple és el de les connexions verticals simbòliques que va establir a l'edifici. I és precisament a la cripta on s'inicia una línia imaginària que la uneix amb la torre dedicada a Maria, que s'eleva sobre l'absis, a través de la clau de volta de la cripta, el motiu de la qual és, com hem dit, l'Anunciació; amb el baldaquí amb el Crist ressuscitat; amb el lampadari de l'Esperit Sant situat sobre l'altar major del temple, a l'absis; amb la representació del Déu Creador que hi ha a la volta central de l'absis sota la torre, i amb l'estrella que corona aquesta mateixa torre, que evidencia que el tema central d'aquesta part del temple és el misteri de l'encarnació.

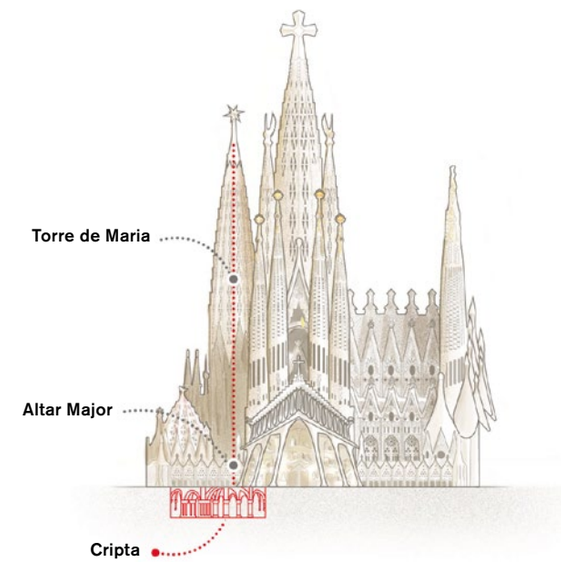

Situació de la cripta

Els animals mediterranis de la façana de l'absis es transformen en gàrgoles que recullen l'aigua de la pluja de la coberta del temple.

Fragment de la façana de l'absis.

La façana de l'absis

Una gran desconeguda de la Sagrada Família és aquesta façana. I és rellevant perquè tot i partir de l'arquitectura neogòtica del projecte original del temple, incorpora trets molt gaudinians.

Aquesta façana de la Sagrada Família, tot i que no és gaire coneguda, és arquitectònicament i simbòlicament molt important. Construïda entre el 1890 i el 1893, és d'especial rellevància perquè permet entendre el trànsit entre l'arquitectura neogòtica que havia proposat Francisco de Paula del Villar i l'arquitectura gaudiniana, que es mostra en tota la seva esplendor en altres zones de la Sagrada Família, però que aquí es començava a formular. I és que a poc a poc Gaudí anava incorporant les seves aportacions a la construcció que havia plantejat l'arquitecte diocesà, i ho feia tant en els elements estructurals com en els ornamentals.
És interessant apuntar que, tot i que tradicionalment una construcció es comença pels fonaments i va pujant pis a pis, Gaudí va decidir capgirar aquest procediment per enllestir una de les parts del temple, de manera que quedés completament acabada i fos més difícil aturar-ne la construcció. Així, encara que inicialment Gaudí havia previst començar a construir tot l'absis un cop finalitzada la seva façana, va optar per aixecar a continuació la façana del Naixement per tal que les generacions que els succeïssin anessin completant l'obra. Com que no va poder acabar aquesta façana, la de l'absis és l'única façana del temple que Gaudí va poder completar.

L'empremta de Gaudí
La façana de l'absis segueix la planta que l'arquitecte Del Villar havia previst per al temple, és a dir, un absis amb set capelles absidals, de forma poligonal. Si es mira la façana amb perspectiva, s'aprecia que el tractament no era l'habitual en l'època i també que Gaudí tenia molt clar el volum que volia donar al conjunt del temple, el qual, segons el seu projecte, havia de ser piramidal. D'aquesta façana destaquen els sis contraforts que separen les capelles i els seus afuats pinacles de gairebé 50 metres d'alçària, coronats amb diferents motius vegetals, com ara espigues de les plantes silvestres que creixien als camps que envoltaven el terreny on s'estava aixecant la Sagrada Família, i poncelles als pinacles de l'escala de l'absis. Cadascuna de les capelles està tancada per tres finestrals separats també per uns contraforts i agulles més baixes igualment coronades amb espigues. A la part superior dels contraforts més alts, Gaudí ja hi va construir un basament i un dosser entre els quals va deixar l'espai necessari per ubicar-hi imatges dels sants fundadors d'ordes religiosos, que ja han estat col·locades. Així, s'hi poden veure les representacions de sant Benet i de sant Antoni Abat (obra de Manuel Cusachs), de sant Bru, santa Clara i sant Bernat (de l'escultora Montserrat Garcia Rius) i de santa Escolàstica (de l'escultor Francesc Fajula). D'altra banda, les imatges de sant Francesc d'Assís (de Montserrat Garcia Rius) i de santa Teresa de Jesús (d'Andrés Gallego de Montiel) s'han emplaçat als finestrals més propers a les façanes del Naixement i de la Passió.

La façana de l'absis és d'especial rellevància perquè permet entendre el trànsit entre l'arquitectura neogòtica que havia proposat Francisco de Paula del Villar i l'arquitectura gaudiniana que aquí es començava a formular.

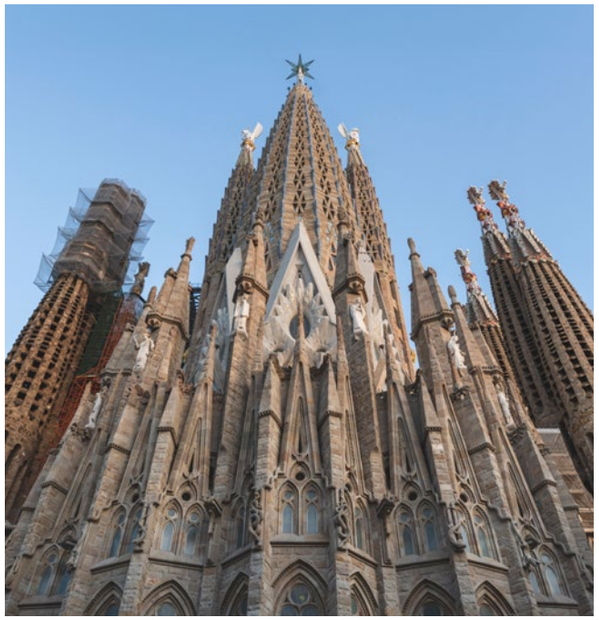

D'aquesta façana destaquen els sis contraforts que separen les capelles i els seus afuats pinacles coronats amb diferents motius vegetals, com ara espigues de les plantes silvestres.

Simbolismes de la façana
En la seva obsessió per representar la natura, Gaudí no va oblidar la fauna mediterrània, especialment els animals que va trobar en els terrenys on s'estava construint el temple. Així doncs, va recórrer a la figura de cargols de terra i de mar, sargantanes, granotes, gripaus o serps, per convertir-les en les gàrgoles que haurien de recollir l'aigua de la pluja de la coberta de l'absis.

I no es pot parlar de la façana de l'absis sense remarcar que la idea de la Sagrada Família també s'hi fa present, ja que a la punta superior de l'ogiva dels arcs trilobats que hi ha sobre cadascun dels tres finestrals de cada capella absidal, trobem els monogrames de Jesús, Maria i Josep.

Gàrgoles de la façana de l'absis, amb motius animals (dalt) i inicials JMJ als tres finestrals d'una de les capelles de l'absis (esquerra).

La capella de l'Assumpta

Gaudí va ubicar la capella de l'Assumpta just al darrere de l'absis. Tot i que va començar a construir l'absis del temple, no va construir aquesta capella ni els trams de claustre que presenta a banda i banda, però va deixar-ho ben dissenyat.

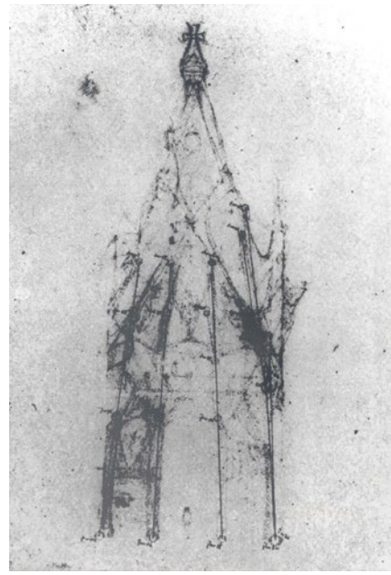

Esbós de Gaudí per a la capella de l'Assumpta amb el càlcul estructural i maqueta actual del projecte.

Aquesta capella de planta quadrada i d'uns 10 metres per cara, amb dues entrades directes des del carrer, està situada en un punt central del claustre, darrere de l'absis. Estarà coberta per una cúpula en forma d'hiperboloide de 30 metres d'alçària, acabada per una corona imperial i una creu, i a l'interior tindrà una volta també hiperbòlica, segons els dos dibuixos que Gaudí va deixar. Per al projecte de la capella, Gaudí s'inspira en la forma de llitera o cadafal, on tradicionalment reposa la Mare de Déu abans de pujar al cel. Per això la cúpula serà com un mantell, tal com va explicar l'arquitecte als seus deixebles. I, per concebre la capella, Gaudí va prendre com a referent la llitera de la Mare de Déu de l'Assumpta que l'escultor Lluís Bonifàs, de qui era gran admirador, havia fet per a la catedral de Girona.

Per al projecte de la capella, Gaudí s'inspira en la forma de llitera o cadafal, on tradicionalment reposa la Mare de Déu abans de pujar al cel.

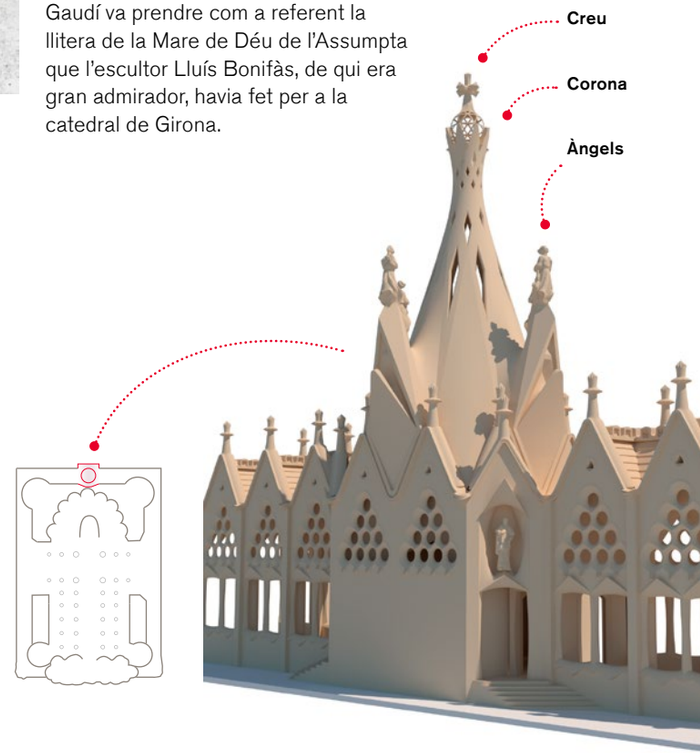

Glossari

Arc trilobat Arc dividit en tres lòbuls.

Camí de la litúrgia Exposició permanent ubicada al tram dedicat a la Mare de Déu dels Dolors del claustre de la Basílica. S'hi presenta una selecció d'objectes litúrgics dissenyats per Gaudí.

Capella absidal Capella de l'absis.

Cimbori Construcció de planta poligonal o cilíndrica que s'aixeca sobre la intersecció de dues naus d'un edifici monumental per donar llum a l'interior i, generalment, per servir de base a la cúpula.

Clau Pedra que, col·locada a la part central d'una volta, serveix per mantenir en equilibri les pedres dels arcs que la formen.

Contrafort Pilar, sortint, que fa cos amb un mur i li serveix de reforç perquè resisteixi l'empenta d'una volta o d'un arc.

Deambulatori Passadís que en algunes esglésies encercla el presbiteri per darrere. Va ser introduït a l'època romànica per donar accés a les capelles de l'absis major i per servir de trànsit a les processons de pelegrins.

Monograma Dibuix format per dues o més lletres enllaçades que representen un nom o una part d'aquest.

Nervadura Motllura que sobresurt de la part interior d'una volta amb la finalitat de reforçar-la o de decorar-la.

Ogiva Arc acabat en punta format per dues corbes simètriques que es troben en un punt.

Oratori Edifici destinat a la pregària i generalment també a la celebració eucarística. Per extensió, és també el lloc d'un habitatge on es pot dir missa.

Pinacle Element arquitectònic terminal generalment acabat en punta.

Tenebrari Canelobre de grans dimensions, de forma triangular i per a quinze ciris, que antigament era utilitzat en l'ofici de tenebres de Setmana Santa.

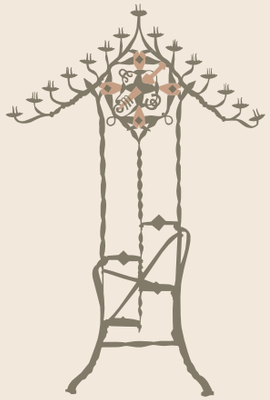

Trifori Passadís elevat que hi ha al voltant de l'absis a les esglésies.

© obra arquitectònica: Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
© textos: Daniel Giralt-Miracle (autor) © Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
© fotografies: Pep Daudé (autor) © Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.
© il·lustracions: Rocío Márquez (autor) © Fundació Junta Constructora del Temple Expiatori de la Sagrada Família.

Edició 10/2026

1 Sentit de la Sagrada Família
2 Breu història de la construcció del temple
3 Gaudí i els seus continuadors. L'obrador
4 L'arquitectura de la Sagrada Família
5 La cripta, la façana de l'absis i la capella de l'Assumpta
6 Façana del Naixement, claustre i portal del Roser
7 Façana de la Passió, claustre i sagristia
8 Façana de la Glòria, Baptisteri i capella de la Penitència i del Sagrament
9 L'interior de la Basílica
10 Campanars, cimboris i sagristies